

Predmet C-289/19**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

9. travnja 2019.

Sud koji je uputio zahtjev:

Gerechtshof Den Haag (Nizozemska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

2. travnja 2019.

Žalitelj:

Dexia Nederland BV

Druga stranka u žalbenom postupku:

Z

Predmet glavnog postupka

Glavni postupak odnosi se na dva ugovora o leasingu dionica koji su sklopljeni između osobe Z, odnosno potrošača, i pravnog prednika banke Dexia Nederland BV (u daljnjem tekstu: Dexia). Pritom je sporno koji iznos Dexia može zahtijevati nakon prijevremenog raskida ugovorâ o leasingu. Osobito valja pojasniti koja se odredba primjenjuje na provedbu ugovora o leasingu dionica nakon što je relevantna ugovorna odredba proglašena nepoštenom.

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Ovaj zahtjev za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a odnosi se na pitanje može li se stranka koja primjenjuje ugovornu odredbu u smislu Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima, koja je (odlukom nacionalnog suda) proglašena nepoštenom, pozvati na dispozitivnu zakonsku odredbu ako je ugovorna odredba koja je proglašena nepoštenom povoljnija za potrošača od nacionalnog propisa u okviru dispozitivnog prava.

Prethodna pitanja

1. Može li stranka koja primjenjuje nepoštenu ugovornu odredbu, koja je proglašena ništavom i kojom se uređivalo plaćanje odštete ako potrošač ne ispuni svoje obveze, zahtijevati zakonom utvrđenu odštetu koja se primjenjuje u okviru dispozitivnog prava?
2. Je li za odgovor na to pitanje relevantno to odgovara li odšteta koja se može zahtijevati u slučaju primjene zakonske odredbe o naknadi štete odšteti predviđenoj u ugovornoj odredbi koja je proglašena ništavom, odnosno to je li viša ili niža od te odštete?

Navedene odredbe prava Unije

Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (u daljnjem tekstu: Direktiva 93/13/EEZ)

Navedene nacionalne odredbe

Članci 6:101., 6:233. i 6:277. Burgerlijk Wetboek (Građanski zakonik, u daljnjem tekstu: BW)

Članak 7A:1576.e stavak 2. Oud Burgerlijk Wetboek (Stari građanski zakonik, u daljnjem tekstu: staro izdanje BW-a)

Kratki prikaz činjenica i glavnog postupka

- 1 Ovaj se postupak odnosi na ugovore o leasingu dionica koji su se kasnih devedesetih godina prošlog stoljeća i početkom ovog stoljeća u Nizozemskoj naveliko nudili potrošačima i u okviru kojih su se izvršavala ulaganja pozajmljenim novcem. Taj je financijski proizvod u biti uključivao to da je primatelj leasinga (u pravilu potrošač) tijekom određenog razdoblja od banke pozajmljivao novac (u daljnjem tekstu: glavnica) kojim je banka za račun primatelja leasinga i u njegovu korist kupovala dionice. Vlasništvo nad dionicama pripadalo je banci do otplate zajma, ali je primatelj leasinga imao pravo na eventualnu dividendu. Primatelj leasinga tijekom ugovornog razdoblja plaćao je mjesečne kamate na pozajmljeni iznos, a u nekim slučajevima otplaćivao je i glavnice (u daljnjem tekstu: mjesečni obrok). Na kraju ugovornog razdoblja dionice su prodane te je primatelj leasinga nakon odbitka nepodmirenog iznosa glavnice i svih preostalih mjesečnih obroka primio prihod od dionica. Budući da su se ulaganja izvršavala pozajmljenim novcem, relativno malim „ulogom” (kamatama i eventualnim otplatama glavnice) stečen je relativno velik portfelj dionica. Osim toga, u brojnim slučajevima su se tijekom ugovornog razdoblja plaćale samo kamate te je glavnice trebalo platiti tek na kraju razdoblja valjanosti ugovora o leasingu dionica. Malim ulogom mogao se ostvariti relativno velik

pozitivni prinos, ali i velik negativni prinos, što se naziva učinkom financijske poluge (*leverage*). Taj je oblik leasinga dionica bio popularan u Nizozemskoj, ne samo zbog rastućeg tržišta dionica, nego i zbog poreznih olakšica. Mjesečne kamate koje je potrebno platiti mogle su se u prijavi poreza na dohodak iskazati kao osobni odbitak, a povećanje vrijednosti dionica nije se oporezivalo. Kad je početkom ovog stoljeća gospodarstvo zapalo u krizu te je mogućnost poreznog odbitka kamata ukinuta i tržište dionica doživjelo slom, pokazalo se da su ugovori o leasingu dionica visokorizični. U brojnim slučajevima doveli su do nepodmirivanja duga jer je prodajna cijena dionica bila nedostatna za otplatu zajma.

- 2 U ovom predmetu, osoba Z sklopila je 17. ožujka 2000. dva takva ugovora o leasingu dionica na razdoblje od 20 mjeseci. Druga ugovorna strana bio je pravni prednik društva Dexia. Ukupan ugovoreni iznos leasinga po ugovoru bio je 49 507,66 eura (kupovna vrijednost [glavnica] od 22 102,06 eura i ukupan iznos kamata koje treba platiti od 27 405,60 eura). Proglašeno je da se na ugovore primjenjuju „Posebni uvjeti društva Legio-Lease u pogledu leasinga dionica” (u daljnjem tekstu: posebni uvjeti).
- 3 U skladu s ugovorima o leasingu dionica osoba Z morala je za svaki od tih ugovora u prvih 36 mjeseci plaćati mjesečnu kamatu u iznosu od 503,28 nizozemskih guldena (228,38 eura) i u 84 mjeseca nakon toga 12.4 % godišnje od kupovne vrijednosti, uključujući pritom eventualni odbitak na temelju prosječnog povećanja vrijednosti paketa dionica. Glavnica je na kraju dogovorenog ugovornog razdoblja (120 mjeseci) trebala biti otplaćena. Osoba Z ukupno je za oba ugovora zajedno isplatila iznos od 33 911,69 eura u mjesečnim obrocima. Nakon odbitka dividendi primljenih za dionice, to odgovara „neto ulogu” od 25 725,37 eura za oba ugovora.
- 4 Dexia je 2006. zbog kašnjenja u plaćanju prijevremeno raskinula ugovore o leasingu dionica koje je sklopila s osobom Z. Radi odgovaranja na prethodna pitanja, taj se raskid u skladu s nacionalnim pravom može izjednačiti s prestankom ugovora. Dexia je u pogledu ugovora o leasingu dionica izradila konačne obračune.

U tim su obračunima primijenjeni članci 6. i 15. posebnih uvjeta. Oni glase kako slijedi:

„6. Ako (a) primatelj leasinga nakon pisane opomene ne ispuni obvezu plaćanja jednog ili nekoliko mjesečnih obroka ili ne ispuni drugu obvezu iz ovog ili drugog ugovora o leasingu koji je sličan ovom ugovoru, ili (b) primatelj leasinga zatraži odgodu plaćanja ili proglasi stečaj, banka ima pravo odmah raskinuti ugovor i sve druge slične ugovore o leasingu i zahtijevati nepodmireni dio ukupnog ugovorenog iznosa leasinga, odnosno ukupnih ugovorenih iznosa leasinga, prema svim važećim ugovorima o leasingu sličnih ovom ugovoru, te u trenutku koji odredi banka prodati vrijednosne papire na burzi ili na drugi način. Banka prihod

od te prodaje oduzeti od iznosa koji joj primatelj leasinga duguje. Potom će banka primatelju leasinga isplatiti eventualna novčana sredstva.”

„15. [...] U slučaju prestanka ugovora, primatelj leasinga ima pravo na iznos koji je jednak prodajnoj vrijednosti vrijednosnih papira u trenutku tog prestanka, umanjenoj za iznos koji odgovara gotovinskoj vrijednosti nepodmirenog dijela ukupnog ugovorenog iznosa leasinga. Gotovinska vrijednost izračunava se u skladu s odredbom članka 7A:1576.e stavka 2. BW-a.”

5 Članak 7A:1576.e stavci 1. i 2. starog izdanja BW-a glasio je kako slijedi:

„1. Kupac uvijek ima pravo na prijevremeno plaćanje jedne ili nekoliko sljedećih obroka.

2. U slučaju prijevremenog plaćanja ukupnog dugovanog iznosa jednokratnom uplatom, kupac ima pravo na odbitak od pet posto godišnje za svaki prijevremeno plaćeni obrok.”

6 Prema tim konačnim obračunima primatelj leasinga dugovao je gotovinsku vrijednost (izračunanu u skladu s člankom 7A:1576.e stavkom 2. BW-a i s obzirom na odbitak od 5 % godišnje) nepodmirenog dijela ugovorene glavnice nakon odbitka prodajne vrijednosti dionica (članak 15. posebnih uvjeta) i osim toga, gotovinsku vrijednost nepodmirenih mjesečnih obroka u skladu s člankom 6. posebnih uvjeta. U skladu s obračunom društva Dexia od 3. listopada 2006., osoba Z mu je što se tiče nepodmirenih mjesečnih obroka dugovala iznos od 8607,22 eura po ugovoru. U konačnim obračunima koje je Dexia izradila, navodi se da osoba Z treba platiti iznos (u daljnjem tekstu: nepodmireni dug) od 7682,36 eura i od 8107,17 eura. Ti se iznosi u biti sastoje od preostalog iznosa glavnice i preostala 41 mjesečna obroka umanjena za prodajnu vrijednost dionica.

7 Hoge Raad (Vrhovni sud Nizozemske) presudio je da je Dexia kao posebno stručan pružatelj financijskih usluga u kontekstu ovog rizičnog i složenog financijskog proizvoda bila obvezna na odgovarajući način brinuti o interesima primatelja leasinga i izričito upozoriti na mogući rizik od nepodmirenog duga koji iz tog ugovora proizlazi u slučaju prijevremenog raskida ugovora (obveza upozoravanja). Nadalje, Hoge Raad (Vrhovni sud Nizozemske) presudio je da je Dexia trebala provjeriti dohodak i imovinsku situaciju primatelja leasinga kako bi bila sigurna raspolaže li on dovoljnom financijskom slobodom i kako bi opravdano mogla pretpostavljati da će izvršavati svoje obveze plaćanja koje proizlaze iz ugovora (obveza provjere). Ako Dexia povrijedi svoje obveze upozoravanja i provjere, u skladu s ustaljenom sudskom praksom dužna je nadoknaditi štetu, ali je ta naknada u skladu s člankom 6:101. BW-a (samozaduživanje) ograničena na dvije trećine nepodmirenog duga. Stoga, nakon prijeboja odštete s nepodmirenim dugom primatelj leasinga i dalje duguje trećinu nepodmirenog duga. Međutim, ako je financijska situacija primatelja leasinga bila takva da su financijske obveze iz ugovora o leasingu dionica za njega predstavljale nerazumno financijsko opterećenje, Dexia je dužna, ako je

povrijedila obje svoje dužnosti brižnog postupanja, osim dvije trećine nepodmirenog duga nadoknaditi i dvije trećine plaćenih kamata i eventualnih otplata glavnice (već podmireni mjesečni obroci).

- 8 Dexia je u ovom slučaju najprije zatražila isplatu jedne trećine nepodmirenog duga koji se navodi u konačnim obračunima (kako tvrdi Dexia 1948,43 eura i 2702,12 eura), uključujući izvansudske troškove od 700 eura.
- 9 Tijekom postupka Dexia je priznala da je financijska situacija osobe Z bila takva da je došlo do nerazumnog financijskog opterećenja i da je Dexia stoga dužna pružiti naknadu štete osobi Z. Dexia je smatrala da se naknada štete koju treba pružiti sastoji od dvije trećine već plaćenih mjesečnih obroka nakon prijetoja s dividendom i dvije trećine nepodmirenog duga, pri čemu se nepodmireni dug, u skladu s člankom 6. posebnih uvjeta, među ostalim, sastoji od gotovinske vrijednosti preostalog 41 obroka. Međutim, smatrala je da ima pravo na još jednu trećinu nepodmirenih obroka. Te je iznose odbila od duga koji ima prema osobi Z. Dexia je smatrala da osobi Z u konačnici duguje 6844,95 eura za prvi ugovor i 5731,82 eura za drugi ugovor.
- 10 Kantonrechter (Kantonalni sektor Okružnog suda, Nizozemska) naložio je društvu Dexia presudom od 21. svibnja 2013. da osobi Z plati iznos od 18 804,60 eura. Preostale obroke koje je tražila Dexia (preračunane u gotovinsku vrijednost), prema mišljenju Kantonrechtera (Kantonalni sektor Okružnog suda), nije trebalo uzeti u obzir i stoga niti odbiti od iznosa koji Dexia duguje osobi Z.
- 11 Dexia je protiv te presude podnijela žalbu. Osoba Z tvrdila je da članak 6. posebnih uvjeta, na koji se Dexia poziva u pogledu podmirivanja preostalih obroka (preračunanih u gotovinsku vrijednost), sadržava kaznene kamate i da ga treba smatrati nepoštenom odredbom u smislu Direktive 93/13/EEZ.
- 12 Gerechtshof (Žalbeni sud, Nizozemska) prekinuo je 29. studenoga 2016. postupak do donošenja odluke Hoge Raada (Vrhovni sud, Nizozemska) u preliminarnom nacionalnom postupku o, među ostalim, pitanju treba li članke 6. i 15. posebnih uvjeta smatrati nepoštenima u smislu Direktive 93/13/EEZ.
- 13 U svojoj preliminarnoj odluci od 21. travnja 2017. Hoge Raad (Vrhovni sud) odlučio je da članak 6. posebnih uvjeta doista treba smatrati nepoštenom odredbom u smislu Direktive 93/13/EEZ. Prema mišljenju Hoge Raada (Vrhovni sud), u sporu između kupca i društva Dexia sud tu odredbu treba proglašiti ništavom na temelju članka 6:233. BW-a, u dijelu u kojem se odnosi na kamate koje prilikom isteka ugovora o leasingu još nisu dospjele. Stoga Hoge Raad (Vrhovni sud) smatra da Dexia ne može zahtijevati te kamate. Prema mišljenju Hoge Raada (Vrhovni sud), učinci proglašenja te odredbe ništavom u skladu su s dispozitivnim nacionalnim pravom.

Glavni argumenti stranaka glavnog postupka

- 14 Dexia smatra da je točno da preliminarna odluka koju je donio Hoge Raad (Vrhovni sud) dovodi do toga da se odredba, na temelju koje to društvo u slučaju prijevremenog raskida ugovora može tražiti isplatu preostalih mjesečnih obroka, može proglasiti ništavom, ali da ona ipak ima pravo na naknadu štete u skladu sa zakonom, odnosno člankom 6:277. stavkom 1. BW-a koji glasi kako slijedi:

„U slučaju potpunog ili djelomičnog prestanka ugovora, ugovorna strana, koja je povredom svojih obveza uzrokovala prestanak ugovora, dužna je nadoknaditi štetu koja je drugoj ugovornoj strani uzrokovana time što je izostalo međusobno izvršavanje ugovornih obveza i što ugovor prestaje.”

- 15 Šteta se sastoji od obroka koji su u trenutku prestanka ugovora bili nepodmireni, od kojih valja oduzeti korist koju je prestankom ugovora stekla Dexia. Šteta zbog prestanka ugovora iznosi 6653,33 eura. Taj je iznos (na temelju razlike između ugovorene kamatne stope i znatno niže tržišne stope u trenutku prestanka ugovora) veći od iznosa koji je Dexia, u skladu s člankom 6. ugovora o leasingu dionica obračunala osobi Z.
- 16 Argument društva Dexia treba shvatiti na način da, iako se više ne može pozvati na ugovornu odredbu uređenu člankom 6. posebnih uvjeta, na temelju koje nakon prestanka ugovora može zahtijevati nepodmirene obroke, nakon prestanka ugovora u svakom slučaju ima pravo na naknadu štete predviđenu zakonom u okviru dispozitivnog prava.

Kratki prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 17 Iznos koji Dexia može tražiti u skladu s dispozitivnim pravom (članak 6:277. BW-a), vjerojatno je veći od iznosa koji Dexia može naplatiti u skladu s člankom 6. posebnih uvjeta ugovora o leasingu dionica. To je posljedica razlike između kamatne stope koja je ugovorena (2000.) i znatno niže tržišne stope u trenutku prestanka ugovora (2006.). S obzirom na proteklo vrijeme i smanjenje kamatne stope, za osobu Z u ovoj konkretnoj situaciji stoga može nastati štetna posljedica zbog primjene dispozitivnog prava (članak 6:277. BW-a) umjesto članka 6. posebnih uvjeta ugovora o leasingu dionica (koji je proglašen ništavim). Postavlja se pitanje može li se u takvom slučaju Dexia pozvati na dispozitivnu zakonsku odredbu.
- 18 U povezanim predmetima C-96/16 i C-94/17, Banco Santander i Escobedo Cortés, u predmetu C-94/17 postavljeno je slično pitanje, naime, treba li proglašenje klauzule kojom se određuje zatezna kamata ništavom zbog nepoštenosti imati druge učinke, kao na primjer potpuno poništenje svih kamata, i uobičajenih i zateznih, kad kreditni dužnik ne ispuni svoju obvezu plaćanja rata kredita u ugovorenim rokovima, ili pak naplatu zakonskih kamata. Međutim, Sud nije odgovorio na to pitanje. Ta se pitanja upućuju u tom kontekstu i s obzirom na

činjenicu da će biti relevantna, odnosno da mogu biti relevantna u velikom broju predmeta.

RADNI DOKUMENT